

Niccolo Ammaniti Taivaan ja maan väliltä

Come Dio comanda, ("Jumalan käskystä") suom. Leena Taavitsainen – Petäjä

- Voi jessus kun on hyvää...
- Jumalauta jätkä...
- Voi herrajumala sun kanssas...

Risto Niemi-Pynttari:

Tällaiset arkikieleen uponneet uskonnollisen ilmaisun jäänteet tulevat tärkeiksi silloin, kun romaanissa on allegorisia piirteitä. Niccolo Ammanitin romaanin nimi *Come Dio comanda*, "Jumalan käskystä" viittaa aivan muihin kuin uskonnon nimissä tehtyihin tekoihin.

Romaani sisältää allegorisia elementtejä. Teos ei ole lainkaan symbolinen, se ei sisällä yli-luonnollista – mutta allegorisuus voikin sisältyä aivan konkreettisten asioiden kertomiseen.

Romaani on suomeksi nimellä *Taivaan ja maan väliltä* (Otava, 2008)– se kadottaa koko idean. Toisaalta se on osuva erehdys: näin katoliseen traditioon kuuluva ja realistiselta näyttävien kertomusten allegorisuus katoaa Pohjoisessa.

Liisa Leppänen arvioi *Taivaan ja maan väliltä* romaanin *Maailmankirjoissa* syksyllä. Tässä otetaan esille vain pitkä sitaatti, jossa on Jeesus ja Jumala sanojen allegorisia vinkkejä.

Romaanin henkilöt ovat karskeja miehiä. He ovat työttömiä, varastelevia ja koomisen tyhmiä grappajuoppoja. Alkutöikseen he suunnittelevat ryöstöä. Kyseessä on se tyhmin mahdollinen idea: otetaan traktori ja kiskaistaan pankkiautomaatti irti seinästä. Tällaisista miehistä oppia ottamassa on 13 -vuotias Christiano (nimi on enne).

Romaanin alkupuolella, ensimmäisenä aamuna Christiano tekee lähtöä kouluun. Isä Rito herää krapulaisena. Heidän karskissa sanailussaan on rakkautta. Siinä on myös muutamia arkisen huomaamattomia viittauksia joissa Isä siunaa Pojan:

"Anna minulle sätkäni."

Poika alkoi puhisten etsiä savukeaskia.

"Ne ovat housujen taskussa." Isän haukottelevat kasvot pilkistivät makuupussista. Toiseen poskeen oli painautunut vetoketjun jälki.

"Jessus miten yököttävää se eilisillan kana olikaan... Tänään kokkaan minä. Teen lasagnea, mitäs siitä sanot?"

Cristiano nakkasi savukeaskin isälle, joka sieppasi sen lennosta. "Hei, ihan tosissaan, minulla on kiire... Johan sanoin, että myöhästyn vielä bussista."

"Odota hetki! Mikä ihme sinua tänään oikein riivaa?" Rino sytytti savukkeen. Hänen kasvonsa hautautuivat hetkeksi valkoiseen pilveen. "Näin yöllä unta, että me herkuttelimme lasagnella. En kylläkään muista missä mutta hyvää se oli. Tiedätkö mitä teen? Tänään teen juuri lasagnea."

Miksi ihmeessä se jauhaa tuollaista paskaa? ihmetteli Cristiano mielessään. Isä osasi tuskin paistaa munia, ja silloinkin häneltä hajosivat keltuaiset.

“Minä hukutan sen valkokastikkeeseen. Ja lisäksi joukkoon makkaraa. Jos käyt ruokakau-
passa, laitan sinulle niin herkullista lasagnea, että sinun on pakko polvistua ja myöntää,
että olen sinun Herrasi.”

“Justiinsa, niin kuin viime kerralla, kun tarjosit pastan kanssa simpukoita ja hiekkaa.”

“Kuule, hiekka sopii siihen kastikkeeseen kuin nenä päähän.”

Kuten aina, Cristiano unohtui tarkkailemaan isäänsä. Hän oli sitä mieltä, että jos isä olisi syntynyt Amerikassa, tästä olisi ihan varmasti tullut näyttelijä. Ei mikään puolihintti niin kuin se joka esitti 007:ää. Ei, vaan karski äijä tyyppiä Bruce Willis tai Mel Gibson. Sellaisia, jotka lähtivät Vietnamiin.

Isällä oli koviksen naamataulu.

Cristiano tykkäsi isän kallon muodosta ja pienistä, pyöreistä korvista, jotka olivat erilaiset kuin hänen omansa. Isällä oli neliskanttiset leukaperät ja musta parransänki, pieni nenä, jäänväriset silmät ja naururyppyjä.

Lisäksi hän tykkäsi siitä, ettei isä ollut illan pitkä vaan sopusuhtainen, vähän kuin nyrkkei-
lijät. Kaikki lihakset piirtyivät selkeästi esiin. Cristiano tykkäsi myös piikkilangasta, joka oli tatuoitu hauksen ympärille. Hän ei tykännyt yhtä paljon isän kaljamahasta eikä olka-
päähän tatuoidusta leijonanpäästä, joka näytti ihan apinalta. Huono juttu ei sitä vastoin ollut keltainen risti, joka koristi oikeaa rintalihasta.

Miksen voi olla samanlainen kuin isä?

Jollei silmien väriä laskettu mukaan, heitä ei olisi voinut uskoa isäksi ja pojaksi.

“Ooo... Kuunteletko sinä minua?”

Cristiano vilkaisi kelloa. Oli hirveän myöhä. Ensimmäinen bussi oli jo mennyt. “Hei, mi-
nun on ihan pakko lähteä!”

“Hyvä on, mutta sitä ennen sinun pitää antaa pusu sille ainoalle olenolle, jota olet ikinä rakastanut.”

Cristiano naurahti ja pudisti päätään. “Ei, sinä olet ällöttävä. Löyhkäät kuin viemäri.”

“Paraskin puhuja, itse kävit edellisen kerran suihkussa varmaan ala-asteella’ Rino karis-
ti tuhkan oluttölkkiin hymyillen.” Riennä kipin kapin tänne suutelemaan Jumalaasi. Ala unohda, että ilman minua sinua ei olisi edes olemassa. Jollei minua olisi, äitisi olisi teettä-
nyt abortin, joten suutelepa tätä todellista machomiestä”

Cristiano puuskahti: “Voi vittu!” ja painoi hätäisesti huulensa isän karhealle poskelle. Hän oli jo livahtanut kauemmaksi, kun isä tarttui häntä ranteesta ja pyyhkäisi toisella kädellä poskensa kuivaksi inhon ilme kasvoillaan. “Miten kuvottavaa! Minulla on hinttaripoika!”
“Painu hevon vittuun!” sanoi Cristiano nauraen ja aikoi läimiä isää repulla.

Ehkä myös yllä kuvattu “lasagne” on allegorinen asia italialaisessa romaanissa. Romaanin käännekohtassa ainakin “pizza” on keskeisessä roolissa, koska Christiano astuu vahin-
gossa noutopizzan päälle. Pala juustoa ja salamia seuraa hänen jalkapohjassaan läpi yön kammottavien tapahtumien.

Romaani huipentuu yhden yön kaoottisiin tilanteisiin, joita karski mieskään ei järkkymättä kestä. Miesten piti vain ryöstää pankkiautomaatti. Asiat kääntyivät kuitenkin yllättävään suuntaan: taivas repeää, puut kaatuvat, katot lentelevät ja tulvavesi nousee. Eräänlainen

esirippu halkeaa kahtia, ja sen takaa paljastuu kammottava sattuma ja viattoman ihmisen kuolema.

Tällaisessa kaoottisessa, kuoleman ja kärsimyksen, tilanteessa tulee ilmi aivan toisia, kuin arkisia viittauksia Jumalaan. Kun Cristiano, herää yöllä pelosta hikisenä, vaikka ei tiedä miksi. Hänen on lähdettävä etsimään kuoleman kielissä olevaa isäänsä myrskystä. Astutuaan pizzaan ja lähdettyään omalle ristin tielleen Cristiano ei sano että "Jumalani, Jumalani, miksi minut hylkäsit". Häneltä vietiin kaikki yhtenä yönä, joka on sama asia. Hän tuskailee, että "aina ennemmin tai myöhemmin Jumala ottaa ihmiseltä kaiken pois."

Romaanin Jumala on itseasiassa esitetty pahana. Tähän viittaa Cristiano myöhemmin ihmetellessään, että "miksi Jumala iskee aina kaikkein heikoimpiin".

Jumala esitetään romaanissa johdonmukaisesti hahmona, joka tuhoaa ihmisen. Silti romaanin ei ole uskonnon vastainen. Tämä johtuu siitä, että romaanin tapahtumien sijaan, meidän tuleekin huomata se mitä lukijassa tapahtuu. Täytyy huomata se tunne, minkä tällainen eettinen tragedia herättää.

Muistatte varmaan Tarantinon Pulp fictiosta raamatunlauseet, joita uhrit joutuivat kuuntelemaan ennen ennen kuin heidät ammutaan. Sama idea laajentuu ja muuttuu eettiseksi tragediaksi Ammanitin romaanissa.

Posted in Välimeren alueen proosa |

One Response to ""Voi jessus" sanoo isä pojalleen Christianolle"

1. Harry Salmenniemi Says:

March 17th, 2009 at 2:08 pm

Ammanitin romaanin vaikuttaa lupaavalta, mutta siinä on yksi hyvin häiritsevä piirre: minusta vaikuttaa, että kääntäessä ja suomalaisen kirjallisuusmaailmaan sijoitettaessa kirja on menettänyt melkoisen osan tylydestään.

Kysymys ei ole ainoastaan romaanin nimestä: jo avauslause, italiaksi "Svegliati! Svegliati, cazzo!" kääntyisi suoraan suomeksi "Herää! Herää, vittu!". Suomenoksessa kohta kuitenkin kuuluu "Herää! Herää jo helkkarissa!", mikä ei oikeastaan ole uskottavaa suomea – toisin sanoen en voisi kuvitella jonkun huutavan noin tosissaan.

On naurettavaa aina kritisoida kääntäjää, koska on ilmiselvää, ettei näin suurta romaania voi kääntää niin suvereenisti ettei mitään kritisoinnin mahdollisuutta jää jäljelle. Tavallaan käännös on hyvä, erinomaista suomea, mutta siinä on keskeinen ongelma: näin hyvää suomea ei todellisuudessa ole olemassa, todellisuudessa puhuttu suomi on huomattavasti banaalimpaa, yhtä banaalia kuin teoksessa käytetty italialainen puhekieli.

Vaikuttaa siltä, että tällä hetkellä monille kääntäjille on liian selvää se, millaiseksi kieli täytyy kääntää, jotta käännös on hyvä. Leevi Lehto pohtii esseekokoelmassaan "Alussa oli kääntäminen" juuri ongelmaa siitä, että tällä hetkellä käännöskieli on vakiintunut – kaksituhattaluvun italialaista romaania suomennettaessa käytetään modernistista Veijo Meren kaltaista kieltä ihanteena, ei tietenkään tietoisesti vaan tottumuksesta. Tällöin kysymys ei ole taitamattomasta käännösvirheestä vaan taitavasta samankaltaistamisesta, jossa maailmankirjallisuutta käännetään sen arvoon sopivalle suomen kielelle.

Vaikka käännös on taitava, heikoimmillaan siinä tapahtuu jotakin sellaista, mitä myös kirjan kannelle on tapahtunut matkalla Roomasta Helsinkiin – kirjan nimi muuttuu tyllystä pehmeäksi ja kansiaiheeksi vaihtuu taivaasta iskevän salaman sijaan Otavan kirjaston utui- seen tunnelmaan paremmin sopiva kuva kahdesta suloisesta lapsesta. **Nicoló Ammaniti:** _ Taivaan ja maan väliltä _ suom. Leena Taavitsainen-Petäjä Otava 2008